

TÜRKİYE'NİN ENFORMASYON SORUNLARI

Metin İSKEÇELİ

Enformasyon Uzmanı

C. H. Williams tarafından derlenen **Guide to European Sources of Technical Information**'a göre Türkiye'de dokümantasyon veya enformasyon merkezi adı altında aşağıdaki kuruluşlar bulunmaktadır :

- Türk Teknik Haberleşme Merkezi
- Türkiye Bilimsel ve Teknik Dokümantasyon Merkezi (TÜRDOK)
- Türkiye Atom Enerjisi Komisyonu
- Milli Produktivite Merkezi
- Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü
- Genel kurmay AR-GE Başkanlığı Dokümantasyon Merkezi
- Devlet Planlama Teşkilâtı
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
- Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü

European Research Index ise çalışma sahaları ilmi veya tek-

nolojik olan birçok resmî ve özel kuruluşları ihtiva etmektedir. Bunlara bir de üniversite ve çeşitli laboratuvarlarını eklersek, ilim ve teknolojinin değişik dallarında araştırma veya çalışma yapan bir hayli kuruluş bulunduğunu görürüz. Bu bizi -teorik olarak- Türkiye'de bu tür araştırma ve çalışmalarını yürütmeğe yetecek kadar enformasyon kullanılabilir durumda olduğu sonucuna götürür. İyimser olarak ortaya sürdüğümüz bu tezdeki gerçek payı nedir? Türkiye'nin tarım ürünleri konusunda ödev hazırlayan bir yabancı öğrenci istediği bilgiyi nasıl ve nereden temin eder? Bir meraklı, son günlerin popüler konularından olan balık etinin civa ile kirlenmesi üzerinde çok ilmi olmayan bir makaleyi ne yolla bulup okur? Bir araştırmacı aradığı bir kitabın, Türkiye'de hangi kütüphanede bulunduğunu nereden öğrenir? Bu ve benzeri soruların cevabı, maalesef yukarıdaki teorik sonuca götürmekten uzak kalır.

¹Guide to European Sources of Technical Information. Compiled by C. H. Williams. Paris, OECD, 1970.

²European Research Index; a guide to European research including medicine, agriculture and engineering. Compiled by C. H. Williams. 2d ed. Guernsey, Channel Islands, F. Hodgson, 1969.

İlmi ve teknik enformasyonun bibliyografik kontrolü konusunda bir çalışma yapıp yapılmadığını bilmiyorum. Fakat dış ülkelerdeki çalışmaları yakından izleyen bir kimse olarak, görüp öğrendiklerimin ışığında sorunları incelemeyi yararlı buluyorum. İncelemeyi çeşitli noktalar üzerinde yapmanın daha verimli olacağı şüphesizdir. Bu nedenle, teoriden başlayıp, eğitim ve şebeke sorunlarını ele alacağım.

İlmi ve teknik enformasyonun günümüzdeki önemi, bir konuda daha önce yapılan çalışmanın tekrarından doğacak zaman kaybını önlemesiyle yakından ilgilidir. Böylece teorik veya tatbiki araştırma yapan bir şahıs grup veya kuruluş çalışmasına başlangıç olarak doğruluğu ispatlanmış bulgular alır. Bu temel gayenin dışında enformasyonun, eğitim ve diğer alanlardaki fonksiyonları çoktur.

Enformasyonsuz araştırma düşünülemediğine göre, mevcut enformasyonu kontrol altına almak, doğacak güçlükleri halletmek ve kuruluşun teknik yönden ilerlemesine yardımcı olmak üzere enformasyon merkezlerinin bulunması en pratik çaredir. Bu merkezlerin sadece kendi personeline değil, aynı zamanda bilgiye ihtiyaç duyan herkese yardımcı olacak şekilde organizasyonu idealdir. Gizlilik kurallarına bağlı kalmak şartıyla, her türlü enformasyonun transferi, onun verimli olmasını sağlar.

Enformasyonun, mahiyet, yararlılık derecesi ve kullanılması bakımından Türkiye'ye henüz yabancı olduğu, bilinen bir gerçektir. Resmî ve özel bütün kuruluşların çabalarını bu yönden birleştirerek, bu yabancılığın nedenlerini arayıp bulmaları ve gerekli tedbirleri almaları pekâlâ mümkündür. Alınacak pratik tedbirlerin ortaokul ve üstü seviyedeki öğrencilerle bütün araştırma personelinin kapsamı, sorunun temelden çözümü için iyi bir başlangıç olur.

Burada, Kanada hükümetinin ilgi çekici bir eyleminden bahsetmek yerinde olacaktır. 1969 yılında kurulan ve üyeleri resmî ve özel sektörden seçilen bir komite, «Kanada'da İlmi ve Teknik Enformasyon» konulu incelemesine başlamıştır. Bu komite önce enformasyon kaynaklarını ve transferini, endüstri, üniversiteler, beynelmilel kuruluşlar ve devletin organları (bakanlıklar vs.) açısından incelemiş, gereken yerlerde alınacak tedbirleri tespit ederek, raporlar halinde yayınlamıştır.

Hızla gelişen ilim ve teknolojinin etkisi, enformasyon ilminin eğitiminde de kendisini göstermiştir. Eğitim kütüphanecilik okullarında yapıldığından bu okullara yeni görevler yüklenmektedir. Eğitim kadrosuyla ders programlarındaki gelişmeler bu cümledendir. Elektronik cihazların bu alandaki tatbikatı, eğitim programlarına, özellikle kompiuter ve sistem analizi gibi konuların

dahil edilmesini gerektirmektedir. Bahsi geçen konular şimdilik Türkiye şartlarına uygun görünmeyebilir. Ancak programların yenilenmesiyle ilgili çalışmaların sonucu hemen alınamayacağına göre, bir an önce eyleme geçmekteki fayda aşîkârdır.

İleri ülkelerin eğitim sistemlerinin incelenmesi oldukça yararlıdır. Enformasyon eğitiminin bir dalda (ilimler, sosyal ilimler, sanat, tarih, coğrafya vs.) alınacak diplomadan sonra ve kısa süreli (1 - 2 yıl) olması bazı yönlerden önemlidir. Bir kere, bu şekildeki eğitim belli bir alandaki ihtisalaşmayı sağlar. Bu ancak, yerli ve yabancı literatürü tanımak ve bilmekle kabildir. Beynelmîlel literatürü takibedebilmek için en az bir yabancı dili çok iyi derecede bilmek şart olduğuna göre, yabancı dil eğitimine önem vermek gereklidir. İkinci nokta, bu tür eğitim sistemi, mezunların yüksek kalitede olmasını sağlayacak, dolayısıyla mesleğin diğerleri arasındaki itibarı daha artacak ve sağlamlaşacaktır. Burada «meslek» kavramının incelenmesi, tezin savunulması bakımından yararlıdır. *Dictionary of the Social Sciences*'a göre meslek, «yüksek seviyede özel bilgi ve hünere ihtiyaç gösteren ve teorik olarak üniversite ve benzeri bir kuruluşta öğrenilip, sonucu başarılı sınavla onaylanan bir çalışmadır.

Enformasyon ilmi bu açıdan incelendiğinde;

- Özel bilgi ve hünere ihtiyaç gösteren sistematik bir teorinin,
- Bu teorinin eğitimi sırasında kazanılan bir otoritenin,
- Aynı meslekten olanlarla ve bilgiye ihtiyaç duyanlarla ilişkileri düzenleyen bir disiplinin

varlığı göze çarpar.

Gerekli temel eğitimi görmüş personelin, yüksek standartlarına uygun kazançları, bu sahaya olan ilgiyi ve hizmetin kalitesini arttıracaktır. Temel eğitiminin yanı sıra yeni gelişmeleri izleyip, enformasyon merkezlerinde tatbik edebilmek için sürekli eğitim gereklidir. Sürekli eğitimi üniversiteden beklemek, bugünkü şartlara uygun olmayabilir. Bu nedenle meslekî dernek ve benzeri kuruluşlara bazı görevler düşmektedir. Özel ve genel konularda organize edilecek seminer, konferans ve toplantılar bu gaye için en iyi ortamlardır.

Mesleğin felsefesi üzerinde yerli otoriteye sahip kuruluşların gerek personel ve gerekse enformasyon merkezleri için belli standartları tespit etmeleri bu iki faktörün verimini artırır. ALA standartları bu konuda örnek olarak alınabilir. Personelin standartlara ve kazancın kaliteye uygunluğu sağlanırsa resmî enformasyon merkezleri de özel olanlar kadar cazip duruma gelecektir. Enformasyon mer-

kezlerinin fonksiyonları, gayeleri ve hizmetleri standartlarla tespit edilir. Bununla beraber standartların kapsamı merkezin türüne göre (resmî özel, üniversite vs.) değişir.

Muhaberenin enformasyon alanındaki önemi gittikçe artmaktadır. Bu nedenle personelin muhabere kabiliyetlerinin çeşitli yollarla artırılmasında eğitim kuruluşları kadar mesleki dernekler de sorumludurlar. Hizmet zincirindeki muhabere halkasının kopması, o hizmeti akşatır.

Bir mesleğin cemiyetteki yeri, önemi, kuvveti ve gelişmesi ona bağlı olanlara göre değişir. Gelişme, özellikle dernekler yoluyla olur. Meslekten olanların ilgili dernek ve benzeri kuruluşlara üyelikleri, kuruluşların verimini artırır. Enformasyon eğitimini bitirenlerin bu alandaki yerli veya yabancı derneklere üye olmaları teşvik edilmelidir. Mesleki yayınların sayısal ve kalite yüksekliği de gelişmeyi etkileyen temel faktörler arasındadır. Enformasyon alanındaki yayınlar çeşitlidir. Bunlardan bazıları :

- Biyografiler
- Raporlar
- Tezler
- Standartlar ve kılavuzlar
- Eğitim yayınları
- Konferans tebliğleri
- Müracaat eserleri
- Mesleki dergilerdir.

Standartlar, kılavuzlar ve mesleki dergiler en önemli yayınlardır.

Muhabere teknolojisindeki gelişmeler, enformasyon şebekelerinin verimini arttıran birçok elektronik cihazların doğmasına sebep teşkil etmiştir. Teleks ve telecopier gibileri en çok kullanılanlardır.

Enformasyon şebekesi kavramının doğmasında etkili olan faktörler şunlardır :

- Kuruluşları, duplikasyonu önlemek üzere mevcut kaynakları birlikte kullanmaya zorlayan zaman faktörü ve diğer ekonomik zorunlar,
- Enformasyonun, ölçüleri dışında artması ve bibliyografik kontrolün zorlaşması.

Bu noktalardan özellikle birincisi memleketimizde de mevcut olduğuna göre enformasyon şebekesinin kurulmasındaki gerekçe ve fayda aşıkardır. Böyle bir şebekenin kuruluşunda bağlantı noktaları,

- Üniversiteler,
- Özel enformasyon merkezleri (özellikle endüstri),
- Resmî kuruluşlar ve mesleki dernekler,

olabilir. Yukarıdaki kuruluşları kapsayan bir şebeke, böylece bütün Türkiyenin enformasyon ihtiyacını karşılayabilecek kapasitedeki enformasyon merkezleri, millî bir şebekenin değişik ünitelerini teşkil edeceklerdir.

Türkiyenin enformasyon şebekesine elektronik cihazların ne ölçüde katılacağı, faydaları ve profili şimdiden incelenip, planlanmalıdır. Çünkü enformasyon ve ona duyulan ihtiyacın artışıındaki hız, bir gün bibliyografik kontrolü insan gücünün dışına çıkaracaktır.

İlmi ve teknik bilgiye olan ihtiyacımız ortadadır. Bu bilgiyi yara-

tıp, bulup, organize edip, ihtiyaç duyanlara transfer edecek bilgilerle de ihtiyaç olduğuna göre, başta devlet olmak üzere diğer resmî ve özel kuruluşlara önemli görevler düşmektedir. En kısa zamanda eyleme geçmek, Türkiyenin biran önce enternasyonal enformasyon şebekesine hazırlıklı olarak, katılıp, bundan yararlanma imkânlarını sağlayacaktır